

Verbond VOS vzw,
Vlaamse Vredesvereniging

Hoorzitting Wapenhandeldecreet

Vlaams Parlement

Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en
Internationale Samenwerking

28 februari 2012

Geachte heer voorzitter,
Geachte dames en heren commissieleden,

Onze welgemeende dank om hier het standpunt van VOS te mogen toelichten. Vlaanderen gaat prat op zijn pacifistische traditie. Onze stichters hebben daaraan mee vorm gegeven. In de Eerste Wereldoorlog hadden ze proefondervindelijk ervaren tot wat wapengeweld leidt. Na de Grote Oorlog richtten ze een oud-strijderorganisatie op om hun belangen te verdedigen. Ze deden dat met veel animo en enig gevoel voor dramatiek. Op 20 juli 1920 bestormden ze zelfs het federale parlement voor een gunstige dotatieregeling voor henzelf en de nabestaanden van hun gesneuvelde kameraden. Als reactie werden voor het parlamentsgebouw de u welbekende gietijzeren hekken geplaatst. Wees gerust, wij hebben geen plannen in die zin. Maar we willen u wel herinneren aan die bestorming om te tonen dat net als nu de gevolgen van oorlogen nog doorwerken als de wapens al zwijgen. Om maar te zeggen: preventie is ook hier meest aangewezen.

Voorkomen is beter dan genezen. Daarom houden wij ook nu, anno 2012, nog zo vast aan het Nooit meer oorlogideaal van onze pioniers. Nooit meer oorlog, *Plus jamais de guerre, No more war, Nie wieder Krieg*. Zo staat het gebeiteld in ons Memoriaal van de Vlaamse ontvoogding en vrede. Nooit meer oorlog, over de levensbeschouwelijke en partijgrenzen heen. Nu de 100ste verjaardag van de Grote Oorlog nadert, verheugt het ons dat de Vlaamse overheid zo zwaar investeert in projecten allerhande waarin die vredesboodschap een plaats krijgt. Het is een passend eresalut aan allen die de tragiek van het IJzerfront en andere oorlogen hebben moeten ondergaan.

Gelukkig zijn we er in geslaagd om de laatste 65 jaar de vrede in Europa te koesteren, enkele gewapende conflicten niet te na gesproken. Elders is dat nog lang niet overal het geval. Alleen al de schrijnende situatie in Syrië spreekt boekdelen. Eens te meer wordt trouwens bewezen dat in moderne conflicten ook de burgerbevolking een zware tol betaalt. De casus Syrië toont spijtig genoeg ook aan dat de zogenaamde 'Responsibility to protect' op taaie weerstanden stuit. Eenmaal de lont in het kruitvat, is het hek van de dam. Daarom moeten wij volop inzetten op preventie. We moeten voorkomen dat wapens in verkeerde handen vallen, om misbruik tegen te gaan. Wapens zijn geen gewone koopwaar. Onze bekommernis is dat wij recht in de spiegel kunnen kijken als we ons over 2 jaar tegenover de hele wereld willen profileren als vredesregio.

Opgericht in 1919 als Verbond der Vlaamse Oud-Strijders (VOS)
Voor Vlaanderen en vrede

Algemeen Secretariaat ♦ Hemelstraat 25-29 ♦ 2018 ANTWERPEN

Tel.: 03/213.35.85 ♦ Fax: 03/213.35.86 ♦ www.vosnet.org ♦ E-post: info@vosnet.org ♦ KBC: BE57-4025-5561-0135

Nu, bij de opstelling van het wapenhandeldecreet ingevolge de liberalisering van de Europese defensiemarkt, hebben wij de kans om onze woorden in daden om te zetten. Het wapenexportbeleid mag niet louter een economische aangelegenheid zijn, maar moet ook een beleidsinstrument voor bescherming van mensenrechten en conflictpreventie worden. De materie is erg complex en technisch van aard. We willen ons niet verliezen in de details. Voor de uiteindelijke tekst hopen we in ieder geval op voldoende klaarheid, zodat erg geen ruimte wordt geschapen voor uiteenlopende interpretaties. Elke belanghebbende heeft voordeel aan rechtszekerheid. Bij gebrek daaraan dreigen vroeg of laat schandalen. Daarmee is niemand gebaat.

Het is op zich al een verdienste dat zowel in de Vlaamse regering als in het Vlaams parlement initiatieven zijn genomen tot een decretale regeling van de wapenhandel. Het siert de indieners dat zij in hun teksten ethische overwegingen hebben opgenomen. Toch willen we hier even stilstaan bij enkele elementen die ons vredesimago zouden kunnen schaden.

Onze opmerkingen betreffen de regelingen rond:

- het eindgebruik
- de oplisting van de producten waarvoor vergunningen vereist zijn
- de transit
- de tussenhandel

Vooraleer we hierop nader ingaan willen we toch nog een pluim geven aan het VVI. Dit instituut heeft de verdienste dat we beschikken over geobjectiveerde informatie over de Vlaamse wapenproductie en wapenhandel, waardoor we weet hebben van de reële situatie op het terrein. De belanghebbenden dragen de verantwoordelijkheid om hierover een beleid te voeren en te toetsen. VOS wil dat doen in een sereen klimaat, in overeenstemming met onze pacifistische overtuiging.

Eindgebruik

Een eerste en voornaamste aandachtspunt betreft het eindgebruik van de hier bij ons geproduceerde defensiegerelateerde producten. Voortaan zal de uitvoer van militair materieel in de douane-technische betekenis van het woord enkel nog slaan op de handel met niet-EU lidstaten. De liberalisering van de intra-Europese markt mag niet betekenen dat de uitvoer van deze producten buiten Europa aan de controle onttrokken wordt. Controle op eindgebruik is een cruciale fase in de vergunningsprocedure. Het komt er op aan de bestemming en het eindgebruik van een transactie te kennen om dan te beoordelen of de in-, uit-, doorvoer of overdracht veiligheidsrisico's in zich draagt. Een terugblik naar het recente verleden illustreert mogelijke valkuilen.

Vlaanderen bevindt zich in een bijzondere situatie, omdat zijn defensiegerelateerde industrie hoofdzakelijk onderdelen fabriceert voor buitenlandse bedrijven. Dat zijn natuurlijk niet de eindgebruikers. Die assembleren de Vlaamse onderdelen om ze vervolgens te leveren aan de eindgebruiker. Uit onderzoek van het VVI blijkt dat in 2010 ruim 90 procent van de Vlaamse wapenexport in eerste instantie bestemd was voor de buitenlandse industrie. Meestal wordt de uiteindelijke eindgebruiker daarbij niet opgenomen in het beslissingsproces. De jongste jaren werd in grofweg 70% van de gevallen de industrie of een handelaar als laatste gebruiker gerapporteerd, met als risico dat het materiaal uiteindelijk in handen komt van twijfelachtige eindgebruikers. Dat is in het verleden trouwens gebeurd.

Het is ons allen bekend dat de Vlaamse defensie-industrie de laatste jaren massaal militair materiaal heeft geleverd aan het Midden-Oosten en de Golfstaten. België was volgens Europese rapporten de 3de of 4de grootste leverancier en heus niet alleen vanuit Wallonië. Ook Vlaanderen reikte regelmatig vergunningen uit, onder meer voor onderdelen van pantservoertuigen aan Bahrein, Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten. De laatste vergunning dateert van december 2010, vlak voor de ontbranding van de Arabische Lente. Het ging om een vergunning voor de uitvoer van rupsbanden voor pantservoertuigen aan het Turkse FNSS. Dit Turkse bedrijf heeft voor deze voertuigen moderniseringscontracten afgesloten met verschillende Golfstaten. In Bahrein werden die voertuigen gebruikt om protesten op een gewelddadige manier de kop in te drukken.

Gelijkaardige anomalieën deden zich ook voor bij intra-Europese transfers. Zo leverde het Waalse bedrijf Sabiex bijvoorbeeld gewapende voertuigen aan Frankrijk, die in 2007-2008 werden heruitgevoerd naar Tsjaad, waar schendingen van de mensenrechten schering en inslag zijn. Sabiex had de voertuigen in 1999 gekocht in Zuid-Afrika en gemoderniseerd. Maar enkel de invoering van de voertuigen was geregistreerd en niet de export. De directie van Sabiex verklaarde dat de Waalse regering de verkoop van de voertuigen aan Frankrijk had goedgekeurd. Wallonië verklaarde op zijn beurt dat het geen weet had dat de voertuigen uiteindelijk in Tsjaad zouden terechtkomen. Dat kan allemaal waar zijn, maar het euvel was toch maar geschied. Frankrijk toonde, in tegenstelling tot andere Europese landen, ondanks de slechte reputatie van Tsjaad geen scrupules voor levering aan zijn ex-kolonie. Dergelijke situatie heeft zich ook al voorgedaan bij Vlaamse leveringen. Zoals toen in 2008 een omvangrijke export van deels geassembleerde militaire voertuigen met als laatst gerapporteerde gebruiker de Britse defensie-industrie uiteindelijk in Saoedi-Arabië terecht kwam.

Nu het zwaartepunt in het vergunningsbeleid zal verschuiven van individuele naar globale en algemene vergunningen zal het moeilijker worden om het eindgebruik mee te nemen in de vergunningsprocedure bij export naar andere EU-lidstaten. Eenmaal een algemene vergunning toegekend, moet het betrokken bedrijf immers enkel nog een register bijhouden waarin de overheid de naleving van de reglementering kan nagaan. In die registers zullen echter enkel de onmiddellijke bestemmingen worden opgenomen. Informatie over de werkelijke eindgebruikers zal je er niet in vinden. Lidstaten die onderdelen van militair materiaal produceren zullen de verantwoordelijkheid over de uitvoer ervan naar derde landen grotendeels overdragen aan andere EU-lidstaten. Dat geldt ook voor een regio als Vlaanderen. In 2010 hadden 60% van de aanvragen voor Vlaamse wapenexportlicenties betrekking op de export naar een EU-lidstaat. Het risico dat het Europese exportbeleid afglijdt naar de laagste gemeenschappelijke deler en dat de politieke beoordelingen worden ondergeschikt gemaakt aan economische belangen vergroot alleen maar. Daarom is een degelijke controle op het eindgebruik zo belangrijk. Zonder die controle kan de Vlaamse regering immers zijn beleid niet bijsturen als blijkt dat militair materiaal via een andere EU-lidstaat of regio uiteindelijk op problematische bestemmingen belandt.

In het Gemeenschappelijk Standpunt van de Europese Unie van 8 december 2008 tot vaststelling van de gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie werden belangrijke criteria vastgelegd waarmee overheden moeten rekening houden bij het al dan niet toestaan van een wapenexport. Die criteria werden in de voorliggende teksten verwerkt en zelfs scherper ingevuld, maar zeg nooit "nooit". Door het gebruik van algemene en globale vergunningen zal de toetsing op het eindgebruik immers verschuiven van een ex-ante naar een ex-post controle. Daardoor vergroot de verantwoordelijkheid van bedrijven en het belang van de uitwisseling van informatie tussen de overheid en de defensiegerelateerde industrie. De uitdaging bestaat er in om in het nieuwe vergunningssysteem op een zo transparant mogelijke wijze te rapporteren over de uitgereikte vergunningen. Dit moet er toe bijdragen dat het Vlaams Parlement het vergunningsbeleid - en met name het eindgebruik van militair materieel van Vlaamse makelij - goed kan opvolgen en controleren.

Het is positief dat in het ontwerp van decreet garanties zijn ingebouwd voor controle op het eindgebruik. Maar heel wat bepalingen in dit verband zijn niet dwingend. Zo is de overheid niet verplicht om beperkingen inzake eindgebruik aan vergunningen te koppelen, of om extra garanties te eisen. Daartoe is enkel de mogelijkheid voorzien. In enkele artikels wordt bepaald welke informatie over eindgebruik bij een vergunningsaanvraag moet worden aangeleverd (art. 19, 24 en 40^s). De aanvragers moeten bij iedere aanvraag en tot op het moment van de beslissing daarover alle informatie over de eindgebruiker en het eindgebruik meedelen. Het ontwerp van decreet voert een kennisgevingsplicht toe in het geval dat de aanvrager van de vergunning informatie verkrijgt over de wijziging van het doel of de bestemming van de uitvoer nadat de vergunning is afgeleverd. Dat is een belangrijk controle-instrument omdat het de overheid toelaat in te schatten of het gebruik nog overeenstemt met de toegekende vergunning en om desgevallend in te grijpen door het gebruik van de vergunning te beperken. Zo kan de eindgebruiker worden geëvalueerd met het oog op volgende vergunningsaanvragen. Bovendien leidt deze informatieplicht niet tot administratieve overlast en houdt hij geen uitvoerbeperking in voor de industrie. Maar deze kennisgevingplicht voor intracommunautair verkeer geldt slechts voor individuele vergunningen. Omdat bij wijziging van de bestemming of eindgebruiker het risico op afwending vergroot, is deze informatie sowieso relevant, ongeacht de aard van het type vergunning.

Wij vragen een degelijke controle op het eindgebruik.

Oplijsting: Aanvullende lijst bij de Europese lijst van militair materiaal

Duidelijkheid en voldoende controlemogelijkheden rond het eindgebruik zijn cruciaal. Van groot belang is evenzeer de oplijsting van de producten die onder de vergunningplicht worden geplaatst. Omtrent de civiele vuurwapens is het toepassingsgebied in het ontwerp van decreet duidelijk gedefinieerd, aangezien in principe een vergunning vereist is voor 'alle categorieën en types van vuurwapens en voor de onderdelen en munitie ervan'. Uitzonderingen op de regels worden opgelijst (art. 30). Dat zit goed. De bepalingen omtrent de handel in defensiegerelateerde producten roepen echter vragen op. De oude wet bood een *catch-all* mogelijkheid waarbij goederen die niet waren opgenomen in de militaire lijst maar toch een militaire eindgebruiker hadden, toch aan de vergunningsplicht waren onderworpen. Via de *catch-all* clause werden bijkomende categorieën van te controleren goederen gecreëerd. Daaronder vielen onder meer beeldschermen, telecommunicatieapparatuur en luchthavenverlichting.

In het kader van de EU-richtlijn geldt voor intracommunautaire handel een vergunningplicht voor de producten en de technologie, opgenomen in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen. Voor handel met landen buiten de EU geldt een vergunningsplicht voor dezelfde lijst van goederen. Voor die handel wordt bovendien in een *catch-all* bepaling voorzien zodat niet-opgelijste producten onder vergunning kunnen worden geplaatst als ze een veiligheidsrisico vormen. De lidstaten mogen echter op (sub)nationale basis producten toevoegen aan de EU-lijst van militair goederen voor handel met landen buiten de EU. Het ontwerp van decreet bepaalt nu dat enkel ordehandhavingmateriaal kan toegevoegd worden aan een bijkomende lijst van vergunningsplichtige producten. Producten speciaal voor militair gebruik kunnen daarom enkel nog via de *catch-all* bepaling onder vergunningplicht geplaatst worden. Dat is een minpunt. Een aanvullende lijst zou meer rechtszekerheid bieden aan het bedrijfsleven dan een systematische en oneigenlijke toepassing van de *catch-all* clause. Sommige landen zoals Duitsland en het Verenigd Koninkrijk maakten al gebruik van mogelijkheid om een aanvullende lijst op te stellen. Idealiter zouden deze aanvullende lijsten elkaar moeten overlappen, maar dat lijkt momenteel niet haalbaar. Hebben wij de ambitie om op dit punt tot de beste leerlingen van de klas te behoren?

Wij vragen een tweesporenbeleid waarin de opstelling van een lijst van extra aan de vergunningsplicht onderworpen goederen wordt voorzien, naast een *catch-all* om uitzonderlijke gevallen, vb. door nieuwe technologische ontwikkelingen, aan controle te onderwerpen.

Controle op goederen in transit

Momenteel ontsnappen goederen die doorheen België getransporteerd worden, maar niet van transportmiddel veranderen, aan elke controle. Deze goederen vallen immers niet onder de Europese douanewetgeving. Douanewetgeving is in de eerste plaats fiscale wetgeving. Bij de controle op de handel in defensiegerelateerde producten moeten evenwel ook andere criteria, zoals conflictpreventie en bescherming van mensenrechten, worden ingecalculereerd. Daarom is een controle op goederen in transit een belangrijk instrument. De wapentrafieken langs de luchthaven van Oostende liggen nog vers in ons geheugen.

Daarom vragen wij de controle op goederen die door Vlaanderen worden getransporteerd zonder van transportmiddel te veranderen in het decreet op te nemen. Dat kan door een van de federale overheid onafhankelijke meldingsplicht op te nemen. Het excuus om geen extra administratieve verplichtingen op te leggen, weegt niet op tegen het belang van de controle. Tenslotte is het een loutere informatieplicht, die deels reeds in andere wetgevingen aanwezig is. Zo bestaat er bij luchttransport door België van munitie en bepaalde wapens al de verplichting om de aard van het transport te melden. Wij stellen daarom voor deze regel uit te breiden naar alle goederen, waarop dit decreet betrekking heeft.

Tussenhandel

Tot slot willen we nog het probleem van de tussenhandel aankaarten. De erkenning van tussenhandelaars wordt federaal geregeld, maar eenmaal die erkenning op zak worden hun activiteiten niet meer gecontroleerd. Zowat alle VN en EU-beleidsstukken in verband met illegale wapenhandel bevelen de controle op de activiteiten van tussenhandelaars aan. In het ontwerp van decreet wordt die aanbeveling niet weerhouden.

Momenteel heeft de overheid geen zicht op de werkelijke situatie op het terrein. Een effectief controlebeleid dringt zich op. Nu de wetgeving op in-, uit- en doorvoer door de regio's wordt herzien, dreigt het probleem van de tussenhandel door de mazen van het net te vallen omdat het wordt geacht een federale materie te zijn. Zo wordt dit probleem vooruitgeschoven. Wij begrijpen dat deze kwestie niet kan worden geregeld in het wapendecreet. **Wij vragen** dat er een initiatief komt om met alle betrokken regelgevers samen te zitten om de wetgevingen op elkaar af te stemmen en de leemten op te vullen.

Besluit

Ter afronding herhalen wij nog even onze voornaamste vragen:

1. Een degelijke controle op het eindgebruik.
2. Een tweesporenbeleid waarin de opstelling van een lijst van extra aan de vergunningsplicht onderworpen goederen wordt voorzien, naast een *catch-all* om uitzonderlijke gevallen, vb. door nieuwe technologische ontwikkelingen, aan controle te onderwerpen.
3. Controle op goederen die door Vlaanderen worden getransporteerd zonder van transportmiddel te veranderen.
4. Een initiatief om de wetgevingen inzake tussenhandel op elkaar af te stemmen en de leemten op te vullen.

Dank voor uw aandacht.

Philippe Haeyaert,
Algemeen voorzitter Verbond VOS vzw, Vlaamse Vredesvereniging (VOS)